ארבע ארבע וארבע הרי שמונה ושמונה הרי שש עשרה וכן בסיני וכן בערבות מואב שנא' [1]אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו' וכתיב [2]ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו' נמצא מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה ר"ש מוציא הר גריזים והר עיבל ומכנים אהל מועד שבמדבר ובפלוגתא דהני תנאי דתניא רבי ישמעאל אומר [ה]כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד ר' עקיבא אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב [ו]ואין לך כל דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמנה בריתות ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון אין לך מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמנה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים אמר רבי לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום רבי שמעון אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמנה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים נמצא לכל אחד ואחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים מאי בינייהו אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו דרש רבי יהודה בן נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש כל הפרשה כולה לא נאמרה אלא בנואף ונואפת [3]ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו' בארור סני ליה אלא זה הבא על הערוה והוליד בן והלך לבין עובדי כוכבים ועבד עבודת כוכבים ארורין אביו ואמו של זה שכך גרמו לו ת"ר [4]ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה וגו' מה תלמוד לומר אם ללמד שתהא ברכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל הרי כבר נאמר [5]אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים וכתיב [6]ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל אלא להקדים ברכה לקללה יכול יהיו כל הברכות קודמות לקללות תלמוד לומר ברכה וקללה ברכה אחת קודמת לקללה ואין כל הברכות קודמות לקללות ולהקיש ברכה לקללה לומר לך מה קללה בלוים אף ברכה בלוים ומה קללה בקול רם אף ברכה בקול רם ומה קללה בלשון הקודש אף ברכה בלה"ק ומה קללה בכלל ופרט אף ברכה בכלל ופרט ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים אמן אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים אמן:

מתני' ברכת כהנים כיצד [ג][א]במדינה אומר אותה שלש ברכות [ב]ובמקדש ברכה אחת [ג]במקדש אומר את השם

ככתבו

ארבעים ושמנה בריתות. לכל אחד מישראל שש עשרה תלתא זימני מ"ח הוי: **מוציא הר גריזים.** לפי שלא אמר יהושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה: **ומכנים אהל מועד.** שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בישוב ולמדו כל התורה כדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א): **כללות נאמרו בסיני.** בסתם נאמרה תורה בסיני ולא נתפרשה לו כגון בסיני נאמר (שמות כ) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך ולא פירש מתן דמים כיצד הקטרת אימורים והפשט ונתוח וכליל של עולה ובספר ויקרא באהל מועד פירשה: **ונשתלשו בערבות מואב.** מפי משה לישראל. ת"ק סבירא ליה כר' ישמעאל הלכך הר סיני ואהל מועד חדא היא ור' שמעון ס"ל כר"ע הלכך תרי נינהו: **ר"ש ברבי יהודה אומר ארבעים ושמנה בריתות.** לכל אחד של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים כמנין שהיו [ד](בסיני) [במדבר] שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו. ה"ג בתוספתא (פ"ח ע"ש) א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלשת אלפים חמש מאות וחמשים: **מאי בינייהו.** מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי: **אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא.** אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חבירו או לא. רבי שמעון בן יהודה סבר לא נעשה כל אחד ערב על חבירו אלא שישמרו את המצות נמצא כל אחד ואחד ערב על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד אבל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חבירו אלא על חובתו של חבירו. ואתא רבי למימר לדברי ר' שמעון שבא למנות את בריתות הערבות יש לו למנות ארבעים ושמנה בריתות של ששים ריבוא לכל אחד ובכל אחד האלה יש ששים ריבוא שכולם נתערבו זה בזה על חובותם ועל ערבותם נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות של ששים ריבוא בשביל חובות של חבירו וכל אחד מששים ריבוא הללו קבל עליו בריתות ששים ריבוא בשביל ערבות שנתערבו אחיו על חביריהם וזה קבל עליו אף ערבות של ערבים: **כל הפרשה.** של הר גריזים לא נאמרה אלא בנואף ונואפת: **בארור סני ליה.** בתמיה כופר בעיקר הוא וסגי ליה בארור: **אלא זה הבא על הערוה.** אשת איש והוליד ממזר ומתוך בושתו שאסור לבא בקהל ואינו מוצא אשה הוא הולך לבין העובדי כוכבים ועובד עבודת כוכבים ארורים אלה שעשאוהו לעבוד פסל ומסכה. וכן דורש את כולן כל אחת לפי פשטה. אותו של עריות כגון שוכב עם חותנתו ואשת אביו ועם אחותו כולם באשת איש ולמיקם בתרי ארורי. שוכב עם כל בהמה אשת איש שעשתה מעשה בהמה [ה] שמנאפת. מקלל אביו ואמו הבא על אשת איש מזלזל באביו ובאמו שגידלו גידולין רעים בנימס. משגה עור מפתה אשת איש שהיא סומא בדבר ואינה יודעת עונשו כמוהו. משיג גבול רעהו בא על אשתו הרי הוא השיג גבול. מכה רעהו בסתר גורס לו בלחש סתריו שתמות בבדיקת מים המרים. לוקח שוחד להכות נפש לוקח שוחד להיות עוקב אחר המנאף ולפתות לו אשת איש וגורם לו מיתה. מטה משפט גר יתום איני יודע לדורשו: **יכול כל הברכות כולן קודמות לקללות.** שיגמרו כל הברכות תחילה עד ברוך אשר יקים וגו' ואח"כ יפתחו בקללה: **בלשון הקודש.** כדילפינן קול קול ממשה[ו]: **מתני'** הכי גרסינן במתני' **ברכת כהנים כיצד** (כו') **במדינה אומר אותה שלש ברכות.** שמפסיקין הכהנים בין פסוק לפסוק ועונין הציבור אמן: **במקדש ברכה אחת.** לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום הפסק והכי מפרש בגמרא[ז]:

ככתבו

רבי שמעון מוציא הר גריזים. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה ר"ש אומר אין לך כל דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליה תקע"ו בריתות שתים עשרה בברוך ולא ידענא אמאי י"ב ושמא ברית כנגד כל שבט ושבט וי"ב בארור י"ב בכלל וי"ב בפרט הרי מ"ח בריתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי קצ"ב בריתות וכן בהר סיני וכן בערבות מואב הרי תקע"ו בריתות:

ונשתלשו בערבות מואב. וא"ת מאי איצטריך למימר שליש דערבות מואב והא לא איירי ר' ישמעאל בערבות מואב כלל יש לומר משום סיפא נקט לה דבעי למימר אין לך כל דבר מצוה ומצוה:

רבי שמעון בן יהודה אומר. ירושלמי עד כדון דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו ולא נפרטו [אמר ליה] כן אמר ר' יוחנן משום ר' ישמעאל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא אמר לו לא כדבר אחד דילמא בשני דברים בתמיה והלא בשני דברים אנן קיימין אמר ר' תנחומא מכיון דכתיב בסוף אמן כמו שכולו דבר אחד כתיב אשר לא יקים את דברי התורה וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אליקים אומר זה החזן שהוא עומד רבי שמעון בן חלפתא אמר זה [ח]הבית שלמטה דאמר רב הונא בר יהודה בשם שמואל דעל הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי להקים ר' אחא בשם ר' תנחום בר' חייא למד ולימד שמר ועשה והיתה סיפקו בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור ר' ירמיה בשם רבי חייא בר' אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא עשה ולא היתה סיפקו בידו להחזיק והחזיק הרי זה בכלל ברוך דאמר רבי תנא א"ר ירמיה עתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילן של בעלי תורה שנא' (קהלת ז) כי בצל החכמה בצל הכסף ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג):

אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא. כמדומה דהכי בעי למימר דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות [ט]קנ"ח ריבוא ריבואות ות' אלפים ריבואות ותי"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלשת אלפים ותקנ"ה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן:

ברכה אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול משהיו אומרים ברכות היו אומרים קללות תלמוד לומר הברכה והקללה קללה באחת וברכה באחת:

ונאמר

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פי"ד מהל' תפלה הל' ג סמג עשין ג טוש"ע א"ח סי' קכח סעיף יג:
ל ב מיי' שם הל' ט:
לא ג מיי' שם הלכה י:

◆

תוספות שאנץ

אלא זה הבא על הערוה אשת איש והוליד ממזר ומתוך בושתו שאסור לבא בקהל ואינו מוצא אשה הולך לבין העמים ועובד עבודת כוכבים. וארורים אלו שעשאוהו לעבוד פסל ומסכה וכן דורש כלם כל אחת לפי פשטה אותן של עריות כגון שוכב עם חותנתו ואשת אביו ועם אחותו כלם באשת איש ולמיקם בתרי ארורי שוכב עם כל בהמה זו אשת איש שעשתה מעשה בהמה שמנאפת. מקלל אביו ואמו בא על אשת איש מזלזל באביו ואמו שגידלו למעשה רעים. משגה עור מפתה אשת רעהו שהיא סומא בדבר ואינה יודעת העונש כמוהו. משיג גבול רעהו בא על אשת רעהו הרי הוא מסיג גבול רעהו שנאסרה אשתו לו. מכה רעהו בסתר [א] לוקח שוחד להרוג נפש להיות עוקבת אחר המנאף ולפתות לו אשת איש וגורם לו מיתה. מטה משפט גר יתום פ"ה איני יודע לדרשו. ורבינו שמשון מקוצי מפרש זה הבא על אשת איש והוליד ממנה בן ממזר ומתוך שבנו ממזר הולך לדור בעיר אחרת בארץ מרחק באשר ימצא. ונמצא שהוא גר ויתום שהוא כגר שאין לו אב שזה שהולידו אינו מודה שהוא בנו וגם אמו אלמנה שנאסרה על בעלה ויושבת עגונה כאלמנות חיות:

[א] נ"ל מכה רעהו בסתר גורם לו בלחש סתריו שתמות בבדיקת מים המרים לוקח שוחד להכות נפש לוקח שוחד להיות עוקב אחר המנאף וכו'.

מסורת הש"ס

א) חגיגה ו. זבחים קטו:, ב) [תוספתא פ"ח ע"ש], ג) תמיד פ"ז מ"ב, ד) רש"ל, ה) [לעיל טו:], ו) [לעיל לג.], ז) [לקמן מ:], ח) כ"מ הב"ד שלמטה. רש"א, ט) קע"ג ריבוא ריבואות וה' אלפים ריבואות ומ"ח ריבואות ועוד שלשים ריבואות וחמשים אלפים וה' אלפים ומאתים בריתות כו'. רש"ל,

◆

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה דִבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה לִכְרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: דברים כח סט

2. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תַּשְׂכִּילוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: דברים כט ח

3. אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְיָ מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: דברים כז טו

4. וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִזִים וְאֶת הַקְּלָלָה עַל הַר עֵיבָל: דברים יא כט

5. אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם עַל הַר גְּרִזִים בְּעָבְרְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן שִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וְיוֹסֵף וּבִנְיָמִן: דברים כז יב

6. וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאָשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי: דברים כז יג

◆

מוסף רש"י

כללות נאמרו בסיני. הרבה דברים נאמרו סתומים בסיני שלא נתפרשו כל צרכן ופירשו לו לאחר שהוקם המשכן באהל באהל מועד, שהרי לא נתפרשו שם הלכות עבודה ככל הצריך אלא מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך (שמות כ) ולא פירש מתן דמיהן הפשטן וניתוחן של עולות והקרבת אימורין של שלמים (חגיגה ו. וכעי"ז זבחים קטו:). **ופרטות באהל מועד.** משהוקם המשכן ודיבר עמו מעל הכפורת, שם פירש לו הכתוב, כדכתיב ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, ובספר תורת כהנים דהיינו ויקרא נתפרשו כל הלכות קרבן, וכן דברים הרבה (חגיגה ו. וכעי"ז זבחים שם). **ונשתלשו בערבות מואב.** מפי משה לישראל שנאמר (דברים א) בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה וגו' (חגיגה ו:) משנה תורה שחזר משה ואמרה להם על הסדר (זבחים קטו.).